

نگرشی بر تجارت ده ساله گوهرسنگ‌ها در جهان

اسدی، سینا^۱؛ تقی‌زاده، فاطمه^{۲*}؛ رحیمی حقیقی، معصومه^۲

^۱ استادیار بخش علوم زمین دانشگاه شیراز، ^۲ کارشناس ارشد زمین‌شناسی اقتصادی بخش علوم زمین دانشگاه شیراز

Fatemeh.geooo@yahoo.com

چکیده

گوهرسنگ‌ها و شغل‌های وابسته به آن از جمله جواهرسازی و طراحی گوهرسنگ‌ها و جواهرات یکی از منابع درآمدزا در دنیا و بخصوص در آسیا به شمار می‌رود که پتانسیل بالقوه‌ای در رشد و توسعه اقتصادی کشورها محسوب می‌شود. تقریباً تمامی کشورهای جهان سودمند از این تجارت هستند ولی بزرگترین صادرکنندگان دنیا سه کشور هنگ‌کنگ، میانمار و آمریکا بوده و در آن طرف نیز بیشترین واردات نیز در دست چین، ایالات متحده آمریکا و هندوستان می‌باشد. میزان تجارت جهانی گوهرسنگ‌های خام طبیعی، مصنوعی و بهسازی شده بدون تراش (بدون الماس و مشابیهات) با نرخ رشد متوسط سالیانه ۷۴ درصد از ۷۰ میلیارد دلار از سال ۲۰۰۶ به ۲۴۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ رسیده است. صادرات و واردات گوهرسنگی ایران نیز از سال ۲۰۰۶ با نرخ رشد کندی رو به افزایش بوده و ایران در آغاز راه صنعت گوهرسنگ می‌باشد.

کلیدواژه: گوهرسنگ، صادرات، واردات، چین، هند، میانمار

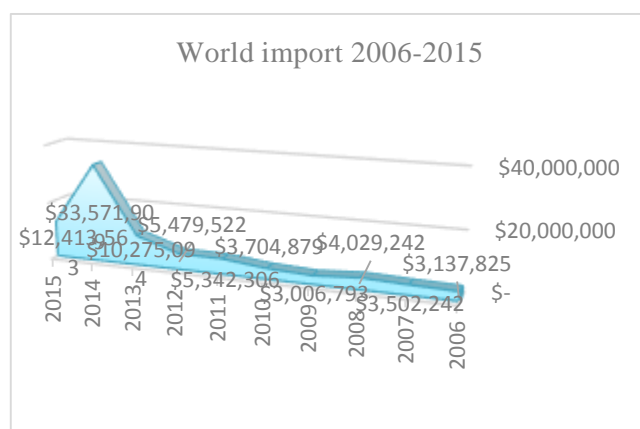
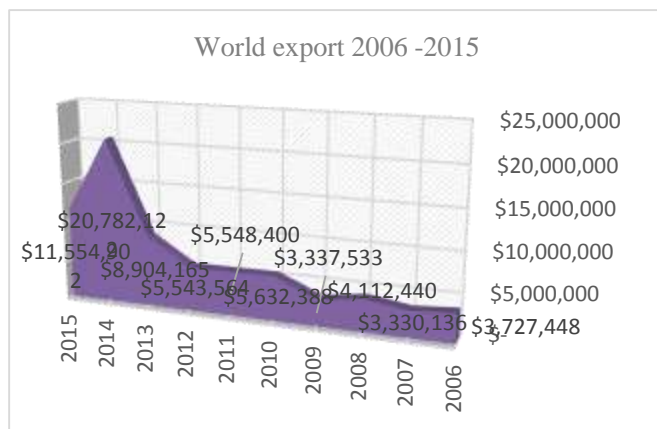
مقدمه

زیبایی، دوام، مقاوت بالا و درخشندگی ویژگی متمایزی به گوهرسنگ‌ها بخشیده است. این سنگ‌ها امروزه کاربرد متفاوتی دارند. از پروژه‌های اتمی و ساخت تجهیزات پزشکی و تلسکوپ‌های فضایی تا گالری‌های جواهرات جملگی مصرف‌کنندگان گوهرسنگ‌ها به شمار می‌آیند. پیشینه تاریخی صنعت استخراج و فرآوری گوهرها در ایران، به پیش از تاریخ باز می‌گردد. نزدیک به ۳۵ عنوان کتاب در این زمینه موجود است و با اطمینان می‌توان دانشمندان ایرانی همچون ابوریحان بیرونی، جابر بن حیان و شیخ احمد سفاری را بنیان‌گذاران علم گوهرشناسی در جهان دانست. ایران یکی از غنی‌ترین کشورهای جهان از حیث انواع ذخایر گوهرسنگ محسوب می‌شود. اما متأسفانه با وجود پیشینه تاریخی و پتانسیل طبیعی و نیز وجود نیروی عظیم قشر جوان در این زمینه دچار یک عقب‌افتادگی مزمن و غفلت تاریخی شده به طوری که سهم این کشور در این تجارت پر سود تنها ۰/۰۲ درصد است [۲]. بنابراین شایسته است با بهره‌گیری از کلیه امکانات بالقوه، این ذخایر را شناسایی، اکتشاف و بر اساس یک برنامه مدرن، بهره‌برداری کرده و با توسعه فرآوری و صنعت آن در راه بهبود و شکوفایی هر چه بیشتر اقتصاد جامعه کوشید.

تجارت جهانی

تجارت جهانی گوهرسنگ‌ها بصورت خام طبیعی، مصنوعی و بازسازی شده بدون تراش و یا بهسازی (بدون الماس) در سال ۲۰۰۶ رقمی معادل ۷۰ میلیارد دلار بوده است که با نرخ رشد متوسط سالیانه ۷۴ درصدی به ۲۴۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ رسیده است. در این میان کشورهای جهان تلاش کرده‌اند سال به سال سهم خود را از صادرات افزایش دهند [۴] (شکل ۱). بزرگترین واردکنندگان گوهرسنگ‌ها در جهان به ترتیب چین، آمریکا و هندوستان هستند و همچنین بزرگترین صادرکنندگان دنیا نیز سه کشور هنگ کنگ، میانمار و هند هستند (شکل ۲). براساس آمار مرکز تجارت جهانی ارزش تولید و تجارت گوهرسنگ‌ها در سال ۲۰۱۵ به بیش از ۲۴۰ میلیارد دلار رسیده است که [۴] که سهم ایران از این تجارت پرسود فقط چیزی در حدود ۲ هزار دلار می باشد.

شکل ۱- میزان واردات و صادرات جهان از ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵

واردات گوهرسنگ‌ها

کشورهای بزرگ واردکننده گوهرسنگ‌ها در جهان در ده سال گذشته، چین، آمریکا و هند، هنگ کنگ و سوئیس بوده اند که حدود ۷۳ درصد واردات را در جهان به خود اختصاص داده‌اند. بعد از این سه کشور به ترتیب هنگ کنگ، سوئیس، فرانسه، تایلند، بریتانیا، ایتالیا و امارات متحده عربی قرار دارند. بهترین جایگاه برای کشور ترکیه در ۲۰۱۰ رده ۳۱ و ایران در رده ۲۰۱۴ در رده ۴۶ می باشد (جدول ۱).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
United States of America	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2
Switzerland	2	2	2	2	4	4	4	5	4	5
Hong Kong, China	3	3	3	3	2	3	2	3	3	4
Thailand	4	5	5	4	5	6	6	8	7	7
United Kingdom	5	4	4	7	6	7	7	9	8	8
India	6	6	6	6	7	5	5	4	5	3

Japan	7	10	10	10						
France	8	8	8	8	10	10	8	10	9	6
Italy	9	7	7		8	8	9			9
China	10	9	9	5	3	1	3	1	1	1
Germany					9		10			
Myanmar								6	6	
Singapore				9		9			10	
United Arab Emirates								7		10
Turkey	48	46	41	41	31	35	39	46	43	42
Iran	106	183	173	180	81	79	50	53	46	74

جدول ۱- جایگاه کشورهای جهان از میزان واردات از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵ و جایگاه ایران در آن

شکل ۲- جایگاه چین در واردات جهانی گوهرسنگ‌ها بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵

در سال ۲۰۰۶ کشور چین در رتبه ۱۰ جهانی واردکنندگان گوهرسنگ قرار گرفته است که این شروع پیشرفت چین در صنعت گوهرسنگ می‌باشد. طی سال‌های بعد روند واردات چین ادامه داشته تا در سال ۲۰۱۱ به رتبه نخست واردکنندگان رسیده است. دوباره در سال ۲۰۱۲ آمریکا صدر واردکنندگان قرار گرفته و سال بعد یعنی ۲۰۱۲ تاکنون چین جایگاه خود را تثبیت کرده است. نکته جالب در واردات گوهرسنگی چین در سال ۲۰۱۴ می‌باشد که به تنهایی ۷۷ درصد واردات دنیا را در اختیار گرفته است (شکل ۲). در ضمن چین به تنهایی ۸۰ درصد بازار گوهرسنگی آمریکا را در اختیار خود دارد و با توجه به ارتباط تجاری مناسب بین ایران و چین، برای رشد صنعت گوهرسنگی، موقعیت بسیار مناسبی می‌باشد [۲].

صادرات گوهرسنگ‌ها در جهان

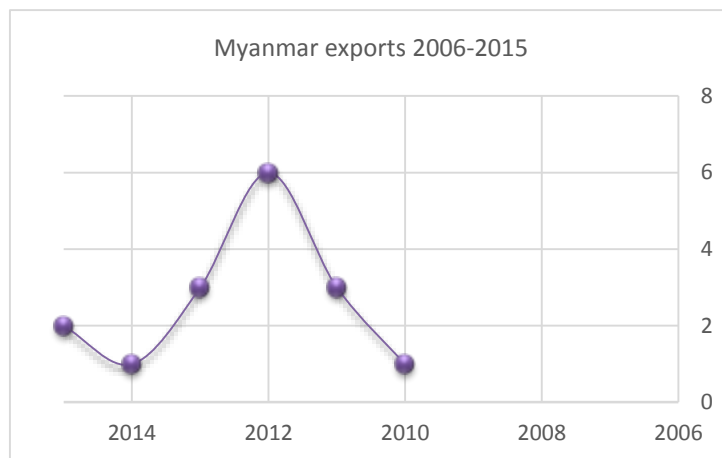
بزرگترین صادرکنندگان گوهرسنگ‌ها در ده سال اخیر دنیا هنگ‌کنگ، میانمار، آمریکا، سوئیس، تایلند و هند هستند که بطور متوسط حدود ۶۷ درصد صادرات را در جهان به خود اختصاص می‌دهند. بعد از اینها کشورهای تایلند، فرانسه، سوئیس، هند، چین، بریتانیا و امارات متحده عربی در رده‌های بعدی قرار دارند. بهترین جایگاه ترکیه در سال ۲۰۰۷ رده ۶۲ و ایران در رده ۴۹ در سال ۲۰۱۲ می‌باشد [۴] (جدول ۲). در میان کشورهای صادرکننده گوهرسنگ پیشرفت کشور میانمار با وجود جنگ داخلی بسیار جالب توجه می‌باشد.

جدول ۲- جایگاه کشورهای جهان از میزان واردات از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵ و جایگاه ایران در آن

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hong Kong, China	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Switzerland	2	3	1	3	5	5	4	7	6	6
United States of America	3	2	4	1	3	1	1	1	3	3
Thailand	4	4	3	4	4	4	3	5	4	4
India	5	5	5	5	6	6	5	4	8	7
Germany	6	6	6	6	7	7	7		10	
France	7		10							5
Sri Lanka	8	7	8	7	9					
United Kingdom	9	8	7	8	8	8	8	10	7	9
Brazil	10	10		9		10	9			
Colombia		9	9	10	10					
Myanmar					1	3	6	3	1	2
China							10	6	5	8
Italy						9				
Singapore								9	9	
Japan										
United Arab Emirates								8		10
Turkey	50	43	46	48	49	47	52	63	75	62
Iran	69	160	72	155	55	68	49	53	51	55

کشور کوچک و آسیایی میانمار، بخاطر وجود یاقوت‌های بی نظیر، مروارید پرورشی طلائی و همچنین یشم سبز خود معروف بوده است. از میزان صادرات گوهرسنگی این کشور تا سال ۲۰۰۹ اطلاعاتی چندانی در دسترس نیست [۴]. اما به یک باره در سال ۲۰۱۰ به رتبه نخست صادرکنندگان گوهرسنگ در دنیا تبدیل می‌شود اما نتوانسته جایگاه خود را حفظ کند تا دوباره در سال ۲۰۱۴ به رتبه یک رسیده و در سال ۲۰۱۵ در جایگاه دوم قرار گرفته است. با توجه به این موضوع الگوی بکار گرفته توسط کشور میانمار برای توسعه صادرات گوهرسنگی بسیار می‌تواند جالب توجه باشد (شکل ۳).

شکل ۳- جایگاه میانمار در صادرات جهانی گوهرسنگ‌ها بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵

صادرات و واردات صنعت گوهرسنگ‌های ایران

ایران با توجه به اینکه ذخایر معدنی گسترده بیش از ۲۵۰ نوع گوهرسنگ از جمله انواع گارنت‌ها، سفایر، یاقوت، فیروزه، عقیق، انواع کوارتز، کریزوکولا، فلوریت، تورمالین، یشم، ملاکیت، آندالوزیت و غیره را در اختیار دارد ولی از بازار تجارت گوهرسنگ‌ها تقریباً سهمی نزدیک به صفر دارد. [۲]. با توجه به پتانسیل‌های گسترده در استان‌هایی از جمله سیستان و بلوچستان، خراسان، همدان و ... و نزدیکی به کشورهای عربی مخصوصاً امارات که جز ده کشور وارد کننده گوهرسنگی دنیا بوده همچنین ارتباط تجاری مناسب با کشور چین که اولین واردکننده گوهرسنگ‌ها در دنیا می‌باشد، می‌توان با رشد این صنعت اشتغال قابل توجهی را ایجاد نموده و تولید ثروت ملی را به میزان قابل توجهی افزایش داد. با توجه به موقعیت جغرافیایی ایران در بین کشورهای اسلامی و وجود ذخایر معدنی فراوان این نوع سنگ‌ها در نقاط مختلف کشور، سرمایه گذاری در این زمینه ضمن ایجاد فرصت شغلی حتی برای افراد خاص مانند خانم‌های خانه‌دار و سرپرست خانه، معلولین و زندانیان و غیره صادرات این نوع محصولات را به کشورهای همجوار در پی دارد. صنعت گوهرسنگ‌ها چهارمین صنعت پر درآمد دنیا محسوب می‌شود و در ضمن از ارزش افزوده بالایی برخوردار است که سهم ایران در دنیا بسیار ناچیز است.

بحث و نتیجه‌گیری

گوهرسنگ‌ها از منابع درآمدزا با پتانسیل اشتغال بالا می‌باشد متأسفانه در کشور ما ناشناخته مانده است که می‌تواند با صنعت پرسود خود به توسعه کشور به ویژه در زمینه اقتصاد کمک فراوانی بکند ولی تنها اندکی به صورت خام مورد بهره برداری غیر اقتصادی و عمدتاً محدود بر فیروزه و عقیق قرار گرفته و بصورت مواد اولیه و عمدتاً قاچاق از کشور خارج شده و برای فرآوری به کشورهایمانند هند و پاکستان، سوئیس، اندونزی برده شده و دوباره به صورت قاچاق به کشور بازگردانده می‌شود که این عمل نه تنها باعث استفاده دیگران از ارزش افزوده مواد اولیه ما می‌گردد بلکه موجب راکد ماندن بازار داخلی نیز می‌گردد. لذا می‌طلبد تا با به کارگیری اندک امکانات کارگاهی و افراد متخصص و غیرمتخصص بومی هر گرم از این سنگها را به گوهر تبدیل کرده و با فروش آنها در بازار جهانی سود فراوان این صنعت را نصیب کشور نماییم.

منابع فارسی

- ۱- اعتمادی، ب. مرادی، سمیرا (۱۳۹۳). نگرشی بر تجارت جهانی گوهرسنگ‌ها. بیست و دومین همایش کانی‌شناسی و بلورشناسی ایران. شیراز.
- ۲- تقی زاده اناری، ف. (۱۳۹۴). زمین‌شناسی، کانی‌شناسی، ژئوشیمی و ارزیابی کانی‌های گروه فیروزه در معدن باغو-دامغان و مقایسه آن با سایر فیروزه‌ها. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۳- خواجه بیدختی، ح. (۱۳۸۸). پژوهش‌های پیرامون قیمتی و نیمه قیمتی در ایران و جهان.

References

3. Muneer, S. M. and Javeri Agha, R." Sectorial competitiveness and value chain analysis gems & jewelry value chain analysis in Pakistan. April2016
4. www.trademap.org/

